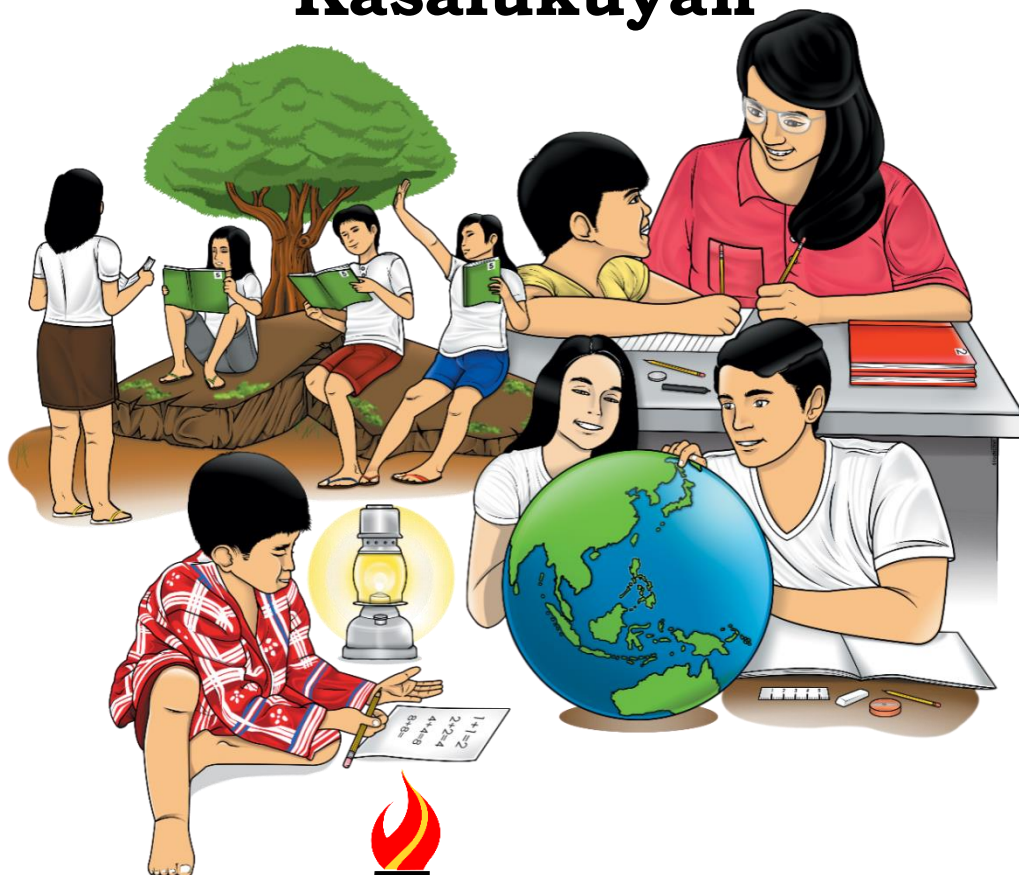

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 4: Mga Pangunahing Suliranin at Hamong Kinaharap ng mga Pilipino mula 1986 Hanggang sa Kasalukuyan

Araling Panlipunan- Ikaanim na Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Module 4: Mga Pangunahing Suliranin at Hamong Kinaharap ng mga Pilipino mula 1986 Hanggang sa Kasalukuyan

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Secretary: Leonor Magtolis Briones

Undersecretary: Diosdado M. San Antonio

Development Team of the Module

Manunulat:	Mark Twain V. Patiño	
Tagaguhit:	Lovely B. Salve	
Editor:	Jordan T. Beleganio	Ryan C. Alvarez
	Joy B. Fernandez	Rizza Mae E. Flores
Tagasuri:	Marlon C Dublin	Mayo P. Villamor
	Analee B. ALingco	Bella P. Balandra
Tagalapat:	Mayo P. Villamor	
Tagapamahala:	Ramir B. Uytico	Arlene G. Bermejo
	Pedro T. Escobarte, Jr.	Ruby Therese P. Almencion
	Elina D. Gonzaga	Nenita P. Gamao
	Donald T. Genine	Jordan T. Beleganio
	Celestino Dalumpines IV	Marlon C. Dublin
	Mary Hazel Vivien Pineda	

Printed in the Philippines by _____

Department of Education – Region VI- Western Visayas

Office Address: Schools Division of Sagay City
Quezon St., Brgy Poblacion 1, Sagay City, Neg. Occ. 6122

Telefax: (034) 8488-0415; 8488-0416

Email Address: sagay.city001@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan–Modyul 4:

**Mga Pangunahing Suliranin
at Hamong Kinaharap ng mga
Pilipino mula 1986 Hanggang sa
Kasalukuyan**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Ang ating bansa ay maraming suliranin at mga hamon na hinaharap. Marami sa mga ito ay matagal nang pilit sugpuin o kontrolin ng ating pamahalaan ngunit magpahanggang sa kasalukuyan nananatili pa rin ang mga ito. Alamin natin sa araling ito ang mga dahilan at epekto ng mga suliranin at hamong ito sa ating mga Pilipino. Ilalahad din ang mga maaring solusyon upang masugpo o maibsan ang dulot nito sa ating araw-araw na pamumuhay.

Ang modyul na ito ay binubuo ng isang aralin:

- Aralin 1 - Nasusuri ang mga Pangunahing Suliranin at Hamong Kinaharap ng mga Pilipino mula 1986 Hanggang sa Kasalukuyan.

Pagkatapos mong gawin ang mga aralin sa modyul na ito, ikaw ay inaasahang makakagawa ng mga sumusunod:

1. Naiisa-isa ang mga suliranin at hamon ng ating bansa at ang mga dahilan nito;
2. Natatalakay ang mga maaaring solusyon sa mga suliranin at hamon ng bansa.

Subukin

Panuto: Isulat sa sagutang papel ang √ kung tama ang ipinahahayag na kaisipan at X naman kung ito ay mali.

1. Maraming suliranin at isyu sa bansa na hindi pa rin nalulunasan hanggang sa kasalukuyan.
2. Pinagtibay ng *United Nations Convention on the Law of the Sea* (UNCLOS) ang pag-angkin ng Pilipinas sa *Spratly Islands*.
3. Ang pandemyang COVID-19 ay mabilis na kumalat sa buong mundo.

4. Ang mga kalamidad tulad ng lindol, bagyo at pagputok ng bulkan ay walang direktang epekto sa pamumuhay ng mga Pilipino.
5. Ang korapsyon sa pamahalaan ay isa sa mga dahilan ng paghihirap ng mga Pilipino.

Aralin

1

Mga Pangunahing Suliranin at Hamong Kinaharap ng mga Pilipino mula 1986 Hanggang sa Kasalukuyan

Maraming mga suliranin at hamon ang kinaharap ng mga Pilipino pagkatapos ng 1986 EDSA People Power Revolution at hanggang sa kasalukuyan. Ating alamin sa araling ito kung ano ang mga naranasan ng mga Pilipino at ang dahilan ng mga ito.

Balikan

Panuto: Isulat sa sagutang papel ang **TAMA** kung wastong kaisipan ang isinasaad ng pahayag at **MALI** naman kung hindi wasto.

1. Isa sa mga karapatan nating mga Pilipino ay malayang pamamahayag.
2. Sa isang bansang malaya, tanging mga lalake lamang ang pwedeng bumoto.
3. Ang karapatang tinatamasa natin ay may kaakibat na mga tungkulin.
4. May karapatan ang mga manggagawa na tumanggap ng karampatang sahod.
5. Ang demokratikong bansa ay pinamumunuan ng isang diktador.

Tuklasin

Pagmasdan ang larawan sa itaas. Ano ang mensaheng ipinapahiwatig ng larawan? Alam mo ba ang iba't ibang suliranin at mga hamong kinakaharap ng ating bansa? Alam mo ba ang mga dahilan ng iba't ibang suliranin at hamong ito?

Suriin

Ang mga suliranin at isyu sa ating bansa hanggang sa kasalukuyan ay maaaring dahilan kung bakit mabagal pa rin ang paglago ng ating ekonomiya hanggang sa ngayon. Narito ang iilan sa mga suliranin at isyung kinakaharap ng ating bansa.

A. Terorismo

Ang terorismo ay ang paggamit ng dahas bilang anyo ng pagpilit upang makamit ang isang layunin o adhikain. Ang ating bansa ay hindi nakaligtas sa mga banta at gawain ng mga teroristang pangkat tulad ng *Abu Sayyaf Group*, Maute Group, BIFF (Bangsamoro Islamic Freedom Fighters), JI (Jemaah Islamiyah), NPA (*New People's Army*) at iba pa. Ang mga pangkat na ito ang may kagagawan ng mga hindi mabilang na pambobomba, mga pagdukot at pagsabog sa bansa. Ang mga sumusunod ay iilan lamang sa mga ito:

- Ang paglusob ng mga pwersa ng ASG at Maute Group ang isa sa pinakamalalang naranasan ng mga kapatid nating nakatira sa Marawi. Ito ay naganap noong Ika-23 ng Mayo 2017 kung saan ang mga bandidong Abu Sayyaf at Maute Group na pinaniwalaang kaalyado ng

ISIL (*Islamic State of Iraq and the Levant*) ay nilusob ang sentro ng Lungsod ng Marawi sa Lanao del Sur. Nais ng mga terorista na makuha ang kapitolyo ng probinsya, magtayo ng watawat ng ISIL at gawing Islamic State ang lungsod na ito. Pinamunuan ito nina Omar Maute at Isnilon Hapilon. Tumagal nang limang buwan ang digmaan sa pagitan ng mga terorista at pwersa ng pamahalaan. Ito ay nagtala ng malaking pinsala sa mga imprastraktura at kumitil sa buhay ng 47 sibilyan, 165 na sundalo at pulis at 920 na terorista. Isa ito sa pinakamahabang digmaan sa modernong panahon sa Pilipinas.

- Pagsabog sa isang shopping mall sa Cotabato City noong Disyembre 31, 2018 na kumitil sa buhay ng dalawang katao at pagkakasugat ng marami pang iba.
- Pambobomba sa Katedral sa Jolo Island, Sulu noong Enero 27, 2019 na ikinamatay ng 27 na katao at nag-iwan ng maraming sugatan.
- Engkwentro ng mga militar at armadong pangkat sa Negros Occidental at Negros Oriental noong Hulyo 2019 na ikinamatay ng 15 na katao.
- Pag-atake ng mga suicide bombers sa isang kampo ng military noong Hunyo 28, 2019 sa Indanan, Sulu na ikinasawi ng 3 militar, 3 sibilyan at 2 suicide bombers at pagkasugat ng 22 tao. Suicide bomber din ang may gawa ng pagsabog sa Jolo, Sulu noong Agosto 24, 2020 na kumitil din ng buhay ng marami pa.

Noong July 3, 2020 ay nilagdaan ni Pangulong Rodrigo R. Duterte ang Anti- Terrorism Act of 2020. Ang batas na ito ay naglalayong magbibigay ng karagdagang ngipin upang malabanan ang mga banta at kilos ng mga terorista. Ang batas na ito ay umani ng samu't saring pagsalungat mula sa mga mambabatas at mga pangkat pangkarapatang pantao.

Suportado ng *Department of the Interior and Local Government* (DILG) ang batas sa Anti-Terrorism. Ayon sa kanila, ito ay hindi anti-human rights at sa halip ay pinoprotektahan nito ang mga karapatan ng mga inosenteng tao mula sa mga terorista.

Subalit mayroon pa ring nainiwala na hindi makatao ang batas na ito. Ikalawa ng Marso 2021, sa ikaapat na araw ng oral arguments tungkol sa Anti- Terrorism Law sa Korte Suprema ay nagpahayag si Albay Representative

Edcel Lagman na ang batas na ito ay maraming paglabag sa karapatan ng mamamayan na isinasaad sa Bill of Rights ng Konstitusyon ng Republika ng Pilipinas, 1987. Dagdag pa ni Jose Anselmo Cadiz (dating Solicitor General) na ang pagpaigting sa trabaho ng mga pulis at mas mainam na intelligence ang higit na kailangan imbes na ang Anti- Terrorism Law. Hindi pa masabi kung kailan na maaring ipatupad ang batas na ito dahil marami pa rin ang tumututol dito.

B. Ipinagbabawal na Droga

Ang paggamit ng ipinagbabawal na droga tulad ng *marijuana*, *shabu*, *ecstasy*, *cocaine*, *party drugs* at iba pa ay masama sa katawan ng tao lalo na sa mga kabataan. Nasisira ang katinuan at kalimitan ay nakakagawa ng hindi magandang bagay sa ibang tao at sa kanilang sarili ang mga taong gumagamit ng mga ito. Sanhi rin ng iba't- ibang krimen tulad ng pagnanakaw, pagpatay at panggagahasa ang paggamit ng ipinagbabawal na droga.

Inilunsad ni Pangulong Rodrigo R. Duterte simula nang siya ay mahalal noong Hunyo 30, 2016 ang kanyang programang “*War on Drugs*.” Ito ay umani ng batikos mula sa mga pangkat na sumusuporta sa karapatang pantao ng mamamayan. Ayon sa tala ng pulisya, mahigit 6,000 katao na ang namatay sa kampanyang ito ngunit ito ay sinalungat ng mga *human rights watchdog* na nagsasabing mahigit 20,000 katao na ang namatay dahil ang iba ay pinatay ng mga hindi kilalang salarin.

Noong 2019 ay 5,227 katao ang naipasok sa 55 na pasilidad na pagamutan at rehabilitasyon ng pamahalaan. Bumaba ito ng 4.04% kumpara sa bilang na 5,447 naitala noong 2018.

REPORTED CASES BY TYPE OF ADMISSION AND GENDER
(Facility Based)*
CY 2019

TYPE OF ADMISSION	MALE		FEMALE		LGBT		GRAND TOTAL	
	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
NEW ADMISSION	4,557	87.18	535	10.24	27	0.52	5,119	97.93
RE-ADMISSION	21	0.40	1	0.02	-	-	22	0.42
OUT-PATIENT	75	1.43	11	0.21	-	-	86	1.65
TOTAL	4,653	89.02	547	10.46	27	0.52	5,227	100.00

* Total Reported Cases from Residential and Out-Patient Facilities

(source: Dangerous Drugs Board, September 15, 2020)

Hindi solusyon sa isang problema ang paggamit ng ipinagbabawal na droga. *Drug addict* o *drug dependent* na maituturing ang taong patuloy na gumagamit ng ipinagbabawal na droga.

Ang pag-iwas sa paggamit ng ipinagbabawal na gamot ay labis na makakatulong sa ating pamahalaan para mapuksa ang suliraning ito ngayon at sa darating pa na mga henerasyon.

C. Kahirapan

Table 1. Poverty incidence among families (%): First Semester 2015 and 2018		
First Semester	Poverty Incidence (%)	Coefficient of Variation
2018	16.1^{a/}	1.1
2015^{1/}	22.2	4.8

a/ Statistically significant decrease between first semester 2015 and first semester 2018 based on t-test at $\alpha = 0.1$
Source: Philippine Statistics Authority

Ang kahirapan ay isang kalagayan kung saan hindi nakakamtan ng nakakaranas nito ang mga pangunahing pangangailangan tulad ng pagkain, damit, bahay, at edukasyon sa pang araw-araw.

Batay sa ng *Philippine Statistics Authority* (PSA), bumaba ang bilang ng mga mahihirap sa bansa mula 22.2% noong 2015 at naging 16.1% sa taong 2018. Bagamat bumaba ito, nangangahulugan pa rin na mayroong 17.6 milyong indibidwal o 3 milyong pamilyang Pilipino ang namumuhay nang mahirap sa bansa. Narito ang ilan sa mga dahilan ng kahirapan:

1. mabilis na paglobo ng populasyon;
2. bigong pagpapaunlad sa sektor ng agrikultura;
3. kakaunting trabaho;
4. kakulangan sa edukasyon;
5. mataas na *inflation* sa panahon ng krisis.

Ang 4Ps o Pantawid Pamilyang Pilipino Program ay malaking tulong sa ating mga kababayang mahihirap. Ginawa na ring libre ang edukasyon sa kolehiyo sa mga pampublikong paaralan.

D. Kalamidad

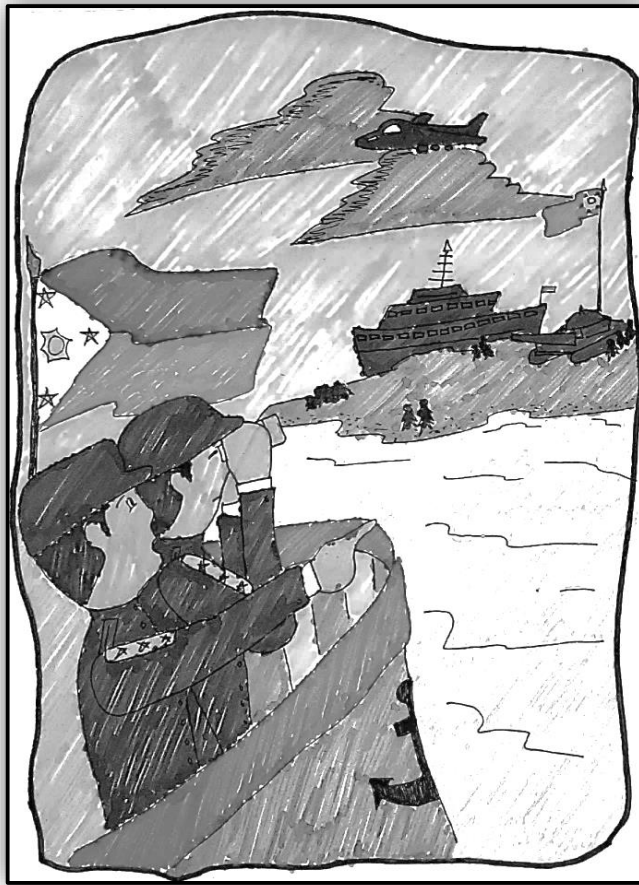

Ang kalamidad ay di inaasahang pangyayari na sanhi ng mga proseso sa kalikasan tulad ng bagyo, lindol at pagputok ng bulkan na isa rin sa mga pangunahing suliranin ng ating bansa. Ito ay dahil sa ating lokasyon na matatagpuan sa *Pacific Ring of Fire* o isang malawak na lugar sa Pasipiko na kung saan maraming lindol at pagputok ng bulkan ang nagaganap. Bawat taon ay halos 80 bagyo ang namumuo sa rehiyong ito at 19 dito ang pumapasok sa ating bansa at halos anim hanggang siyam dito ang tumatama sa kalupaan (ayon sa *Joint Typhoon Warning Center* o JWTC). Narito ang ilan sa mga kalamidad na nag-iwan ng malagim na ala-ala:

Pangalan ng Kalamidad	Petsa	Lugar na tinamaan	Bilang ng Taong Namatay	Halaga ng Pinsala
7.8 Magnitude na lindol	Hulyo 15, 1990	Cabanatuan City, Dagupan City, Baguio City	1,283	Php 12 Bilyon
Bagyong Winnie	Nobyembre 2004	Katimugang Luzon	842	Php 679 Milyon
Bagyong Frank	Hunyo 2008	Kanlurang Visayas	557	Php 4.37 Bilyon
Bagyong Pablo	Disyembre 3, 2012	Katimugang Mindanao	600	Php 50 Bilyon
7.2 Magnitude na lindol sa Bohol	Oktubre 15, 2013	Probinsya ng Bohol	222	Php 926 Milyon
Bagyong Yolanda	Nobyembre 8, 2013	Tacloban City	Higit 6,000 ang namatay at 1,800 ang nawawala	Php 290 Bilyon
Pagsabog ng Bulkang Taal	Enero 12, 2020	Batangas, CALABARZON, Gitnang Luzon	39	Php 7.5 Bilyon

Naging maagap naman ang ating pamahalaan sa pagdadala ng mga *relief packs* sa mga nasalanta nating kababayan sa panahon ng kalamidad. Malaki rin ang naitutulong ng mga pribadong sektor at mga indibidwal sa pagbibigay ng tulong. Ipinapakita lamang nito na matibay pa rin ang mga Pilipino sa pagharap ng mga suliranin at hamon.

E. Agawan sa Teritoryo

Ang pambansang teritoryo ay binubuo ng kapuluang Pilipinas, kasama ang lahat ng mga pulo at karagatan na nakapaloob dito, at lahat ng iba pang mga teritoryo na nasa ganap na kapangyarihan o hurisdiksyon ng Pilipinas, na binubuo ng mga kalupaan, katubigan, at himpapawirin nito, kasama ang dagat teritoryal, ang lalim ng dagat, ang kalaliman ng lupa, ang mga kalapagang insular, at ang iba pang mga pook submarina nito. Ang mga karagatang nakapaligid, nakapagitan at nauugnay sa mga pulo ng kapuluan, maging ano man ang lawak at mga dimension ay nag-aanyong bahagi ng panloob na karagatan ng Pilipinas (Artikulo I, Ang Pambansang Teritoryo, Ang Konstitusyon ng Republika ng Pilipinas, 1987). Pinagtibay din ng *United Nations Convention on the Law of the Sea* (UNCLOS) ang 200 *nautical miles* bilang bahagi ng *Exclusive Economic Zone* (EEZ) ng isang bansa na kung saan maari nitong malinang ang mga likas na yaman dito subalit kailangan ding respetuhin ang karapatan ng ibang bansa.

Ang isyu sa hidwaan sa teritoryo sa pagitan ng China, Pilipinas at iba pang bansa sa *Southeast Asia* ay hindi pa rin nareresolba hanggang sa kasalukuyan. Nagsimula ito noon pang 1970 nang magsimulang angkinin ng mga bansang Pilipinas, China, Malaysia, Brunei, Indonesia at Taiwan ang mga isla sa *West Philippine Sea* tulad ng Spratly Islands na pinaniwalaang may malaking deposito ng *oil* at *natural gas*. Noong July 2016, pinagtibay ng *Permanent Court of Arbitration* sa *The Hague* ang pag-angkin ng Pilipinas sa islang ito ngunit ito ay binalewala ng China. Hanggang sa kasalukuyan, patuloy pa rin sa pagtatayo ng mga pasilidad pangmilitar ang China sa nasabing isla. Naibalita din ang pagdami ng mga sasakyang pandagat ng *maritime militia* ng China sa bahagi ng karagatang ito. Patuloy pa rin ang paghain ng Pilipinas ng diplomatic protest laban sa bansang China.

F. Mga Paglabag sa Karapatang Pantao

Ang karapatan ay tumutukoy sa anumang dapat tamasahin ng isang tao. Hindi dapat alisan ng buhay, kalayaan, o ari-arian ang sino mang tao ng hindi sa kaparaanan ng batas, ni pagkaitan ang sino mang tao ng pantay na pangangalaga ng batas (Artikulo III, Katipunan ng mga Karapatan, Ang Konstitusyon ng Republika ng Pilipinas, 1987).

Ang Anti- Drug Campaign ng pamahalaan ang isa sa mga sinisisi kung bakit mas lalong lumala ang mga naging paglabag sa mga karapatang pantao sa ating bansa. Ayon sa ulat ng UNHRC (*United Nations Human Rights Council*, June 4, 2020), halos 248 na *human rights defenders* ang namatay sa ating bansa gaya ng mga abogado at mga mamamahayag sa pagitan ng taong 2015 hanggang 2019. Maliban dito, 8,663 katao ang namatay na may kaugayan sa droga. Dagdag pa ng konsehong ito, maraming beses daw nakarekober ng baril ang mga otoridad na may parehong serial number sa iba't-ibang biktima. Ang isyung ito ay isang malaking hamon sa ating pamahalaan lalo na sa *Philippine National Police* (PNP) na nangangailangan ng tugon at pagresolba.

G. Isyu ng Korapsyon

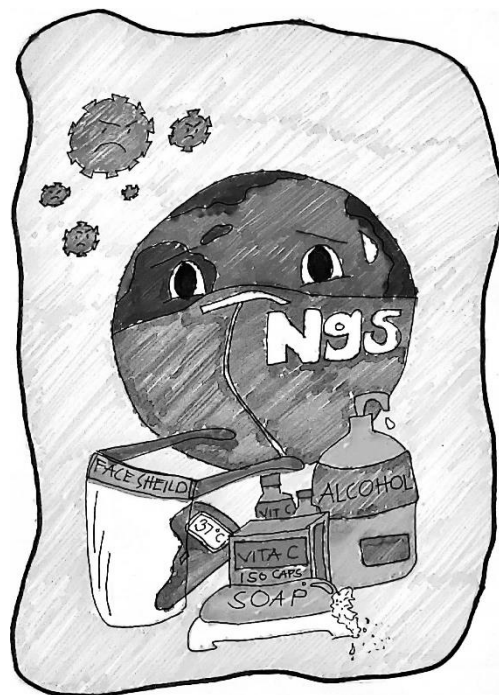
Ang korapsyon ay katiwalian o pangugurakot na tumutukoy sa kawalan ng integridad at katapatan. Ito ay karaniwang tumutukoy sa pampolitika na korupsiyon na nangyayari kapag ang isang indibidwal na nasa posisyon sa pamahalaan o isang empleyado ng pamahalaan ay umaasal sa kanyang kapasidad bilang opisyal ng pamahalaan para sa hindi nararapat na sariling kapakinabangan.

Ang korapsyon sa Pilipinas ay hindi na bago sa ating pandinig. Ito ay isa rin sa mga dahilan kung bakit mabagal ang paglago ng ekonomiya ng ating bansa. Ayon sa *Transparency International*, isang tagapagmasid ng mga katiwalian, bumaba ng 14 na ranggo ang bansa noong 2019. Mula sa ika-99 na ranggo ay bumaba ito sa ika-113 noong 2018. Ibig sabihin ay malawak pa rin ang mga katiwalian sa sistema ng ating pamahalaan at maging sa mga *non-government* na organisasyon.

Halimbawa ng malawakang korapsyon ay ang kaso ng PhilHealth, isang ahensiya ng pamahalaan na nagbibigay ng insurance sa mga kasapi nito. Natuklasan nitong 2020 na mayroon daw naibulsang Php15 bilyon ang mga opisyal ng PhilHealth. Ito ay ayon sa pahayag ni Thorsson Montes Keith, ang nagbitiw sa tungkulin na anti-fraud legal officer ng ahensiya. Ito ay matapos bumili umano ng overpriced ICT na kagamitan ang ahensiya.

Dahil sa pangyayaring ito, marami nang ayaw magbayad ng kanilang buwanang kontribusyon ang maraming kasapi ng Philhealth. Nanganganib na mabangkarote sa ngayon ang ahensiya likha ng masyadong malaking pondong mawala dito.

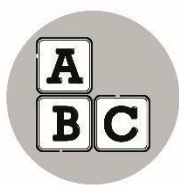
H. Pandemyang COVID- 19

Ang pandemya ay isang pandaigdigang pagsiklab ng sakit. Nangyayari ang mga pandemya kapag lumitaw ang isang bagong virus na nakakahawa sa mga tao at maaaring kumalat sa pagitan ng mga tao. Dahil kaunti lamang o walang kasalukuyang panlaban sa bagong virus, kumakalat ito sa buong mundo. Nagsimula ang COVID-19 noon Disyembre 2019 sa Wuhan, China. Ito ay isang malubhang sakit na tumatama sa бага ng tao dulot ng Novel Corona Virus o nCov. Ito ay maaaring mailipat sa pamamagitan ng pag-ubo, pagbahing o paghawak sa mga bagay na mayroong virus nito. Ang mga kaso ay napansin sa karamihan ng mga bansa sa buong mundo, kabilang na ang Pilipinas. Hinikayat ng Department of Health (DOH) ang pagsunod sa *minimum health standards* gaya ng pagsusuot ng *face mask* at *faceshield* kapag pumupunta sa mga matataong lugar, tamang paghugas ng kamay at pagsunod sa *physical distancing*.

Walang makapagsasabi kung kailan matatapos ang pandemyang COVID-19 na tumama sa ating bansa at sa buong mundo. Apektado ang kabuhayan ng maraming Pilipino dahil sa ipinatutupad na mga lockdown at *Enhanced Community Quarantine* sa iba't-ibang lungsod na apektado. Bumagsak din ang ekonomiya ng ating bansa na pinakamalalang pagbagsak sa loob ng mahabang panahon. Daan-daang libo na ring mga OFWs ang pinauwi ng pamahalaan dahil sa kawalan ng trabaho sa bansang kanilang kinalagyan. Noong Marso 20, 2021 ay naitala ang pinakamataas na bilang ng panibagong kaso sa isang araw na 7,999. Sa kasalukuyan, Marso 22, 2021, ang bansa ay may kabuuang kaso na **663,794** kung saan 73,072 ang aktibong kaso, 577,754 ang mga gumaling na at 12,968 ang namatay.

Ang mga bakunang Sinovac, Astrazeneca at Pfizer ay sinimulan nang ilapat sa mga tao sa iba't-ibang bahagi ng bansa partikular sa National Capital Region. Patuloy pa rin sa pagpapaigting ang ating pamahalaan sa pagpapaalala sa mga tao upang ipatupad ang *minimum health standards* sa mga sasakyan, opisina at mga pampublikong lugar para maiwasan ang mabilisang pagkalat ng sakit na COVID-19.

Pagyamanin

Panuto: Basahin ng mabuti ang bawat aytem pagkatapos ay piliin ang titik ng wastong sagot at isulat ito sa iyong notebook.

1. Kailan nagsimula ang programa ni Pangulong Duterte na War on Drugs?
A. 2012 B. 2015 C. 2016 D. 2020
2. Ano ang pangalan ng pinakamalakas na bagyo sa kasaysayan na tumama sa Pilipinas noong 2013?
A. Bagyong Frank C. Bagyong Yolanda
B. Bagyong Pablo D. Bagyong Winnie
3. Anong teroristang grupo ang lumusob sa Lungsod ng Marawi noong 2017?
A. Abu Sayyaf at Maute C. MNLF
B. BIFF D. New People's Army
4. Anong mikrobyo o virus ang nagdudulot ng COVID-19?
A. Flu C. nCov
B. Hepatitis D. rabbies
5. Anong bansa ang malakas na katunggali ng Pilipinas sa isyu ng teritoryo sa West Philippine Sea?
A. Vietnam C. Malaysia
B. Singapore D. China

Isaisip

Suliranin	Kahulugan	Dahilan	Epekto	Mga Solusyong Inihain o Ipinatupad
1. Terorismo	Kaguluhan na ginagamitan ng dahas upang makamit ang isang layunin o adhikain.	Pagsulong ng pagbabago sa marahas na pamamaraan.	Matindi at malawakang pinsala sa ari-arian, kabuhayan at imprastraktura at maraming inosenteng sibilyan ang nadadamay at namamatay.	Paglagda ng Anti- Terrorism Act of 2020 na naglalayong magbibigay ng karagdagang ngipin upang malabanan ang mga banta at kilos ng mga terorista. Maayos na komunikasyon at pakikipagkasundo ng pamahalaan sa mga samahang sumasalu-ngat sa kanilang mga layunin.
2. Droga	Ito ang paggamit ng mga ipinagbawal na gamot.	Maaring impluwensiya ng barkada, tulak ng kuryusidad (<i>curiosity</i>), kakulangan sa paggabay ng mga magulang.	Maaaring makagawa ng masasamang gawain ang taong lulong sa droga tulad ng pagpatay, pagnanakaw at panggagahasa. Pagkasira ng iyong buhay at ang pinakamalala	Pagkakaroon ng malawakang programa sa pagbibigay ng sapat na kaalaman sa masamang dulot ng paggamit ng droga at paghuli sa mga taong sangkot sa paggawa, pagbebenta, at

			ay maaari kang mamatay.	<p>paggamit ng droga.</p> <p>➤ Pagsuporta sa programa ng pamahalaan gaya ng <i>War on Drugs</i>.</p>
3. Kahirapan	<p>Maraming bilang ng tao ang walang hanap-buhay, hindi makapag-aral at kapos sa pangunahing pangangailangan.</p>	<p>mabilis na paglobo ng populasyon</p> <p>bigong pag-papaunlad sa sektor ng agrikultura</p> <p>kakaunting trabaho</p> <p>kaku-langan sa edukasyon</p> <p>mataas na inflation sa panahon ng krisis</p>	<p>Maraming kabataan ang hindi nakapag-aral at piniling magtrabaho sa murang edad at ang iba ay natutong gumawa ng masama tulad ng pagnanakaw, pagbebenta ng droga, at prostitusyon.</p>	<p>Pagpapatupad ng iba't-ibang programang pangkabuhayan ng pamahalaan at pagbibigay ng libreng edukasyon sa mga mamamayan gaya ng 4Ps (Pantawid Pamilyang Pilipino Program), libreng pag-aaral sa kolehiyo sa mga pampublikong paaralan, at mga <i>scholarship program</i>.</p>
4. Kalamidad	<p>Ang kalamidad ay di inaasahang pangyayari na sanhi ng mga proseso sa kalikasan tulad ng bagyo, lindol at pagputok ng bulkan</p>	<p>Lokasyon ng ating bansa na matatagpuan sa <i>Pacific Ring of Fire</i>.</p>	<p>Matindi at malawakang pinsala sa ari-arian, kabuhayan at imprastraktura, pagkasawi ng maraming buhay at pagbagsak ng ekonomiya.</p>	<p>Pagkakaroon ng malawakang programa tulad ng Disaster Preparedness, mabilisang pagbibigay ng tulong, at programa sa agarang pagbangon ng ating mga kababayang biktima ng mga</p>

				kalamidad.
5. Teritoryo	Suliraning may kinalaman sa hangganan ng teritoryo ng bawat bansa.	Kapag ang dalawa o higit pang bansa ang gustong umangkin sa teritoryo.	Matinding alitan o away ng dalawang bansa.	Maayos na komunikasyon ng bawat bansa.
6. Paglabag sa karapatang pantao	Kawalan ng respeto sa karapatan ng bawat tao.	Marahas na pagpapatupad ng batas, kakulangan sa kaalaman tungkol sa kanilang karapatang pantao.	Nawawalan ng karapatang mamuhay nang matiwasay ang isang tao.	Pagkakaroon ng malawakang programa at ahensya ng pamahalaan na nangangalaga sa karapatang pantao tulad ng Commission on Human Rights (CHR).
7. Isyu ng Korupsyon	Katiwalian o pangungu-rakot ng isang tao o organisasyon sa gobyerno para sa pansariling benepisyo.	Ang pagiging sakim sa pera o kapangyarihan ng isang tao.	Pagkawala ng tiwala ng mga tao sa mga politiko o kawani ng pamahalaan, kawalan ng suporta ng mga tao sa lahat ng programa ng pamahalaan, kahirapan at pagtaas ng utang ng pamahalaan.	Pagkakaroon ng malawakang programa na magbibigay ng impormasyon sa mga tao upang magkaroon sila ng sapat na kaalaman kung paano maiiwasan ito. PCGG, Ombudsman, mga ahensya at programa na nagtataguyod sa malinis na pamamahala.

8. Pandem- yang COVID- 19	Ito ay isang malubhang sakit na tumatama sa baga ng tao dulot ng Novel Corona Virus o nCov.	Kakulangan sa disiplina at kalinisan.	Maraming Pilipino ang nawalan ng hanapbuhay dahil sa lockdown at Enhanced Community Quarantine sa iba't-ibang lungsod na apektado at pagbagsak ng ekonomiya ng ating bansa.	Pagpapatupad ng Minimum Health Protocols upang maiwasan ang pagkalat nito at pagkakaroon ng libreng bakuna laban dito.
---------------------------------	--	---	---	--

Isagawa

Panuto: Ibigay ang buong pangalan ng institusyong isinasaad. Isulat ang tamang sagot sa iyong kwaderno.

1. UNHRC- _____
2. JWTC- _____
3. DDB- _____
4. PSA- _____
5. PNP- _____

Tayahin

I. Panuto: Basahin at unawain ng mabuti ang bawat aytem. Piliin ang titik mula sa kahon at isulat ang wastong sagot sa iyong kwaderno.

- A. Terorismo
- B. Droga
- C. Kahirapan
- D. Kalamidad
- E. Korapsyon
- F. Pandemyang COVID-19

1. Ito ay suliraning tumutukoy sa mga likas na sakuna sa ating bansa.
2. Ito ay tumutukoy sa katiwalian ng mga opisyal ng pamahalaan at non-government organizations.
3. Ito ay ang suliraning nakakasira sa kaisipan at kinabukasan ng mga taong nahuhumaling dito.
4. Ito ay mapaminsalang sakit na dulot ng novel corona virus na kumitil sa buhay ng libu-libong indibidwal sa bansa at sa buong mundo.
5. Ang ugat ng suliraning ito ay kawalan ng trabaho, kakulangan ng edukasyon, mabilis na paglobo ng populasyon at ang hindi paglago ng sector ng agrikultura.

II. Panuto: Basahin at unawain ng mabuti ang bawat tanong. Piliin at isulat ang titik ng tamang sagot sa iyong sagutang papel.

6. Bakit madalas na dinadaan ng bagyo ang ating bansa?
 - A. Ang lokasyon ng ating bansa ay matatagpuan sa *Pacific Ring of Fire*.
 - B. Ang lokasyon ng ating bansa ay matatagpuan sa *polar region*.
 - C. Ang lokasyon ng ating bansa ay matatagpuan sa *temperate zone*.
 - D. Ang lokasyon ng ating bansa ay matatagpuan sa *tropical zone*.
7. Ano ang pangunahing dahilan bakit nilusob ng pangkat ng Abu Sayyaf at Maute ang bayan ng Marawi?
 - A. Nais ng kanilang pangkat na kunin ang lahat ng pera at yaman ng lungsod.
 - B. Nais ng kanilang pangkat na i- *hostage* ang mga tao dito.
 - C. Nais ng kanilang pangkat na kilalanin sila bilang pinakamalakas na pangkat ng terorista sa Pilipinas.
 - D. Nais nilang makubkob ang kapitolyo at magtayo ng watawat ng ISIL at gawin ang Marawi na *Islamic State*.
8. Alin sa mga sumusunod ang HINDI nagpapakita ng paglabag ng karapatang pantao?
 - A. Pag-agaw sa ari-arian ng isang tao.
 - B. Pag-aresto at pagkulong sa isang tao ng walang *warrant of arrest*.
 - C. Pagboto sa taong nais mong mahalal sa isang pwesto sa pamahalaan.
 - D. Pagtawag na terorista sa isang tao o organisasyon na walang sapat na ebidensya o batayan.
9. Ayaw ng iyong tiyahin na magpabakuna laban sa COVID-19 dahil natatakot siya para sa magiging epekto nito sa kanyang kalusugan. Bilang isang mag-aaral, ano ang maari mong maipayo mo sa kanya tungkol dito?
 - A. Sabihing wag nang magpabakuna dahil hindi talaga ligtas ang mga bakunang *Made in China*.
 - B. Sabihing wag nang magpabakuna dahil hindi naman ito makakatulong upang maiwasan ang sakit na COVID-19.
 - C. Sabihing magpabakuna dahil kung sakaling may mangyaring hindi maganda sa kanya dulot nito ay hindi naman siya nag-iisa.
 - D. Sabihing magpabakuna dahil mababawasan nito ang mga sintomas na maaring maramdaman kung sakaling mahawa ng COVID-19.

10. Niyaya ka ng iyong mga kaibigan na pumunta sa kaarawan ng isa pa ninyong kaibigan. Magkakaroon daw ng isang malaki ngunit lihim na salu-salo. Alam mo na ang inyong lungsod ay nasa ilalim ng *General Community Quarantine* (GCQ) at alam mo rin na bawal ang ganitong malaking pagtitipon. Ano ang mainam na gagawin mo?
- A. Pupunta ako sa salu-salo suot ang face mask at face shield.
 - B. Pupunta ako sa salu-salo ngunit bibigyang pansin ko ang *social distancing*.
 - C. Hindi ako pupunta sa salu-salo para kung magkahawahan ng COVID-19 ay hindi ako madadamay.
 - D. Sasabihin ko sa kaibigan ko na ipagpaliban na lang ang pagdiriwang niya ng kanyang kaarawan dahil hindi pa lubos na ligtas sa ngayon ang malaking pagtitipon.

Karagdagang Gawain

Panuto: Batay sa mga suliraning nailahad, gumawa ng isang sanaysay na may temang “Pilipino Tungo sa Pagbabago” na tumatalakay sa epekto at solusyon upang maibsan ang mga isyu at suliraning ito sa kasalukuyan. Gamiting gabay ang rubriks sa ibaba. Gawin ito sa hiwalay na papel.

KRAYTIRYA SA PAGSULAT NG SANAYSAY

Nilalaman-	45%
Kaugnayan sa Tema-	30%
Paggamit ng Salita-	25%
Kabuuan-	100%

Susi sa Pagwawasto

<p>Balikan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. TAMA 2. MALI 3. TAMA 4. TAMA 5. MALI 	<p>Pagymanin</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. C 2. C 3. A 4. C 5. D 	<p>Isagawa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. United Nations Human Rights Council 2. Joint Typhoon Warning Center 3. Dangerous Drugs Board 4. Philippine Statistics Office 5. Philippine National Police
<p>Tayahin</p> <p>I.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. D 2. E 3. B 4. A 5. C 6. A 7. D 8. C 9. D 10. D <p>II.</p>	<p>Karagdagaang Gawain</p> <p>(Iba-iba ang mga sagot.)</p>	<p>Subukin</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ✓ 2. ✓ 3. ✓ 4. X 5. ✓

Sanggunian

DILG News, 2020. *“DILG: Hindi anti-human rights ang Anti-Terrorism Bill, mga terorista lamang ang dapat matakot dito”*, June 4, 2020.

Retrieved from

<https://dilg.gov.ph/news/DILG-Hindi-anti-human-rights-ang-Anti-Terrorism-Bill-mga-terorista-lamang-ang-dapat-matakot-dito/NC-2020-1187>

Beltran, M., 2021. “Battle Over Anti Terrorism Law”, The Diplomat, June 4, 2021. Retrieved from

<https://thediplomat.com/2021/02/battle-over-anti-terror-law-opens-at-the-philippines-top-court/>

CNN, Philippines Staff, 2021. *“Anti-terror law petitioner says problem is on ‘lacking’ police, intelligence ops”*, CNN Philippines, March 2, 2021.

Retrieved from

<https://cnnphilippines.com/news/2021/3/2/anti-terror-law-petitioner-problem-lacking-police-intelligence-ops-.html>

Statistical Analysis, 2019. “2019 Statistics”, Republic of the Philippines, Dangerous Drug Board. Retrieved from

<https://www.ddb.gov.ph/research-statistics/statistics/45-research-and-statistics/499-2019-statistics>

Philippine Statistics Authority, April 10, 2019. Retrieved from

<https://psa.gov.ph/poverty-press-release/nid/138411>, April 10, 2019

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph